

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Analysis of the principle of “inopposability of exception against third parties” in the Law of compulsory insurance of the accidents caused by vehicles

S. Mohseni ^{1,*}, S.H. Tahami ¹, M. Robati²

¹ Department of Private Law, Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

² Department of Private Law, Faculty of Law and Political Science, Tehran University (Farabi Pardis), Qom, Iran

ARTICLE INFO

Article History:

Received 19 December 2020

Revised 13 April 2021

Accepted 14 June 2021

Keywords:

Compulsory insurance law

Inopposability of exceptions

Third parties

Vehicle accidents

ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: This study seeks to study the examples of “inopposability of exceptions against third parties” in the Third Party Insurance Law adopted in 2016, by comparative study with French law, to analysis the “principle of inopposability of exceptions in third party insurance” in Iranian law with inductive method and to achieve an extractive principle that can be applied with a combination of conditions in cases of doubt.

METHODS: The present study is a comparative study between Iranian law and French law regarding to the third party insurance, which has been compiled using the library method and referring to legal texts and doctrine in an analytical-descriptive method.

FINDINGS: Considering the contractual nature of the relationship between the insurer and the insured, in principle, the insurer’s liability to the injured party should be analyzed within the limits of the insurance contract and the insuring party’s liability, in such a way that the insurer can rely on the exceptions related to the contract to relieve its liability. While in the Compulsory insurance law for damages to third parties due to accidents caused by vehicles approved in 2016, there are several examples that despite the contractual exceptions, the insurer is responsible for compensating third parties. In fact, the insurer’s contractual exceptions cannot be opposable against third parties, and the insurer remains liable.

CONCLUSION: The rule of inopposability of exceptions in compulsory third party insurance, which is now seen in other countries inspired by French law, is also introduced in Iranian law by induction in the third party insurance law approved in 2016, and can be used in doubts.

*Corresponding Author:

Email: s-mohseni@um.ac.ir

Phone: +9851 38805336

ORCID: [0000-0002-8819-9901](https://orcid.org/0000-0002-8819-9901)

DOI: [10.22056/ijir.2021.02.06](https://doi.org/10.22056/ijir.2021.02.06)

This is an open access article under the CC BY license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقاله علمی

واکاوی اصل «استنادناپذیری ایرادات در برابر اشخاص ثالث» در قانون بیمه اجباری حوادث ناشی از وسایل نقلیه

سعید محسنی^{۱*}، سید حسین تهامی^۱، مهسا رباطی^۲

^۱ گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

^۲ گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه تهران (پردیس فارابی)، قم، ایران

چکیده:

پیشینه و اهداف: این پژوهش با بررسی مصادیق «استنادناپذیری ایرادات در برابر اشخاص ثالث» در قانون بیمه شخص ثالث مصوب ۱۳۹۵، ضمن مطالعه تطبیقی با حقوق فرانسه، به واکاوی «اصل استنادناپذیری ایرادات در بیمه شخص ثالث» در حقوق ایران پرداخته تا به قاعده‌ای اصطیادی دست یابد که با جمع شرایط در موارد تردید به کار گرفته شود.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای و مراجعه به متون قانونی و روش تحلیلی-توصیفی به مطالعه‌ای تطبیقی حقوق ایران و حقوق فرانسه در خصوص بیمه شخص ثالث پرداخته است. **یافته‌ها:** با توجه به ماهیت قراردادی رابطه بیمه‌گر و بیمه‌گذار، اصولاً مسئولیت بیمه‌گر در برابر زیان‌دیده باید در حدود قرارداد بیمه و مسئولیت بیمه‌گذار تحلیل شود. به‌گونه‌ای که بیمه‌گر بتواند برای رفع مسئولیت خود به ایرادات مربوط به قرارداد استناد نماید. در حالی که در قانون بیمه اجباری، خسارات وارده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵، مصادیق متعددی یافت می‌شود که به‌رغم وجود ایرادات قراردادی، بیمه‌گر مسئول جبران خسارت اشخاص ثالث دانسته شده است. در واقع ایرادات قراردادی بیمه‌گر با بیمه‌گذار در برابر اشخاص ثالث قابل استناد نیست و بیمه‌گر همچنان مسئولیت دارد.

نتیجه‌گیری: قاعده استنادناپذیری ایرادات در بیمه اجباری اشخاص ثالث که با الهام از حقوق فرانسه در دیگر کشورها دیده می‌شود، با استقراء در قانون بیمه شخص ثالث مصوب ۱۳۹۵ در حقوق ایران نیز اصطیاد می‌گردد و در موارد تردید می‌تواند به‌کار گرفته شود.

اطلاعات مقاله

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۲۹ آذر ۱۳۹۹

تاریخ داوری: ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۴ خرداد ۱۴۰۰

کلمات کلیدی:

استنادناپذیری ایرادات

اشخاص ثالث

حوادث وسایل نقلیه

قانون بیمه اجباری

*نویسنده مسئول:

ایمیل: s-mohseni@um.ac.ir

تلفن: ۰۲۱ ۳۸۸۰۵۳۳۶ ۹۸۵۱

ORCID: 0000-0002-8819-9901

DOI: 10.22056/ijir.2021.02.06

توجه: مدت زمان بحث و انتقاد برای این مقاله تا ۱ جولای ۲۰۲۱ در وبسایت IJIR در «نمایش مقاله» باز می‌باشد

(Bartfeld, 1936; Flour and Aubert, 1999; Terre *et al.*, 1996)

درواقع پس از وقوع خسارت، زیان دیده حق جبران خسارت و مراجعه مستقیم به بیمه گر را می یابد و طلبکار بیمه گر می گردد. توافق بیمه گر و بیمه گذار و به طریق اولی عمل یکجانبه هریک از ایشان، نمی تواند این حق را از بین ببرد. با این همه، در بیمه های اجباری به ویژه بیمه اجباری وسایل نقلیه، این تفکیک منتفی است (Bartfeld, 1936). در بیمه های اجباری معمولاً تعهدات بیمه گر در برابر زیان دیده به نحو امری از سوی قانونگذار تعیین گردیده است. از این رو هر توافق برخلاف آن، اگر به حکم قانون باطل نباشد، حداقل در برابر زیان دیده غیرقابل استناد است (Benhamza, 2017)، چه در غیر این صورت، زمینه اجرای قانون فراهم نشده (Katouzian and Izanlou, 2019) و نقض غرض می گردد. بدین ترتیب شناسایی حق مراجعه مستقیم زیان دیده به بیمه گر و استنادناپذیری ایرادات در بیمه های اجباری که مرتبط با نظم عمومی هستند (Delplanque and Heligon, 2016)، شیوه هایی برای تضمین حقوق زیان دیده فراهم می آورند (Benhamza, 2017; Bakas-Tsirimonaki, 1985).

«استنادناپذیری ایرادات در برابر اشخاص ثالث» همانند اسناد تجاری (De Pagem, 1959)، در بیمه اجباری نیز در حقوق فرانسه و به تبع آن کشورهای فرانسه زبان معمولاً با عبارت «inopposabilité des exceptions» (Guerard Kerhulu, 1997; Delplanque and Heligon, 2016; Benhamza, 2017 Schulz, 2009; Astrid, 2019) و گاه به عنوان یک قاعده یا اصل، یاد شده و در دیگر نظام های حقوقی نیز مورد توجه است.

«استنادناپذیری» یا inopposabilité مفهومی است که ریشه در حقوق فرانسه دارد و عبارت است از وضعیتی که به موجب آن عنصر حقوقی (همچون عمل حقوقی، واقعه حقوقی، حق و رأی)، علیرغم تاثیر نسبت به اشخاص مستقیم خود، در برابر اشخاص ثالث فاقد تمام یا برخی از آثار است، به گونه ای که اشخاص اخیر می توانند عنصر مزبور را انکار نموده و نادیده انگارند (Robati *et al.*, 2018). با توجه به اقتضائات خاص قرارداد بیمه شخص ثالث، اشخاص مستقیم در این قرارداد، عبارتند از بیمه گر و راننده مسبب حادثه. به موجب بند «ت» ماده ۱، تنها «راننده مسبب حادثه» از شمول تعریف شخص ثالث خارج گردیده است. بنابراین غیر از بیمه گر، تنها «راننده مسبب حادثه» به عنوان شخص مستقیم مطرح می گردد و مالک و راننده غیرمسبب نیز مشمول عنوان ثالث قرار دارند و از مزایای قانون بهره مند می گردند.

گفتنی است تضمین حقوق زیان دیده و حمایت حداکثری از وی، در بستر قرارداد بیمه و تعهدات قانونی بیمه گر است. بنابراین به طور منطقی خسارات در فرض فقدان بیمه نامه یا بیمه گر معتبر یا فراتر از تعهدات قانونی بیمه گر، از قلمرو موضوعی این حمایت حداکثری خارج است، هرچند که قانونگذار در راستای هدف یادشده، از طریق پیش بینی صندوق تأمین خسارت های بدنی سعی نموده مصادیق یادشده را نیز مورد حمایت قرار دهد.

رابطه بیمه گر و بیمه گذار ماهیت قراردادی دارد که به موجب آن مسئولیت بیمه گذار در برابر زیان دیده تحت پوشش بیمه گر قرار می گیرد. بنابراین اصولاً مسئولیت بیمه گر در برابر زیان دیده را باید در حدود قرارداد بیمه و تابعی از مسئولیت بیمه گذار دانست، به گونه ای که وی بتواند برای رفع مسئولیت خود به ایرادات مربوط به قرارداد یا ایرادات مسئولیت بیمه گذار استناد نماید. بطلان، عدم نفوذ یا فسخ قرارداد، حدود و سقف تعهدات قراردادی، تخلف طرف مقابل، وجود قوه قاهره یا تقصیر زیان دیده یا شخص ثالث از این قبیل ایرادات است. با این همه، در قانون بیمه اجباری خسارات وارده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵، مصادیق متعددی وجود دارد که به رغم ایرادات یادشده، بیمه گر مسئول جبران خسارت اشخاص ثالث و ایرادات یادشده غیرقابل استناد دانسته شده است.

در حقیقت هدف جبران خسارت در بیمه شخص ثالث، مرزهای قواعد عمومی قراردادها را درنور دیده و با مسئولیت انگاری حداکثری، به تضمین حق زیان دیده دست یافته تا آنجا که اصولاً در برابر زیان دیده، ایرادات را بر نمی تابد. توضیح این که از سویی مسئولیت بیمه گر دیگر به تبع مسئولیت دارنده وسیله نقلیه نیست بلکه کافی است وسیله نقلیه در وقوع حادثه و ایراد خسارت نقش داشته باشد (Farahani and Esfaniarpour, 2017; Malaekhepour Shoushtari, 2014). در واقع قانونگذار در مصادیق متعدد، به رغم عدم مسئولیت دارنده و حتی گاه عدم انتساب خسارت به وسیله نقلیه (مانند فرض قوه قاهره)، بیمه گر را مکلف به جبران خسارت دانسته است. از سوی دیگر مسئولیت بیمه گر صرفاً محدود به قرارداد بیمه نمی باشد. بلکه گاه از قواعد عمومی قراردادها فاصله گرفته، از مسئولیت قراردادی فراتر رفته است. این مسئولیت بر مبنای تضمین حق زیان دیده و حمایت حداکثری از وی توجیه می گردد (Malaekhepour Shoushtari, 2014). در حقوق فرانسه، مبنای استنادناپذیری ایرادات در بیمه، به حق اقامه دعوی مستقیم اشخاص ثالث بازمی گردد. هدف از برقراری حق اقامه دعوی مستقیم برای زیان دیدگان (درباره حقوقی که نسبت به آن ثالث هستند)، جبران خسارت از ایشان است، درحالی که اگر امکان استناد بیمه گر به ایرادات مربوط به رابطه حقوقی اش با بیمه گذار پذیرفته شود، به تبع دعوی زیان دیده رد شده و نقض غرض می گردد. بدین ترتیب با شناسایی حق مراجعه مستقیم به بیمه گر برای زیان دیده، تعهدات بیمه گر در برابر زیان دیده، مستقل از رابطه حقوقی منشأ (قرارداد بیمه) در نظر گرفته شده و به تبع ایرادات رابطه حقوقی منشأ غیرقابل استناد می گردد (Guerard Kerhulu, 1997). البته در حقوق بیمه مسئولیت فرانسه، به عنوان قاعده عام، میان ایرادات قبل از ایجاد حق مستقیم (پیش از وقوع خسارت) و ایرادات پس از ایجاد حق مستقیم (پس از وقوع خسارت)، تفکیک شده و اصولاً تنها ایرادات پس از وقوع خسارت در برابر زیان دیده غیرقابل استناد دانسته می شود (Cros, 1938).

ایراد بطلان قرارداد بیمه به علت صدور بیمه‌نامه خارج از حدود اختیارات

چنانچه شرکت بیمه، بدون مجوز صدور بیمه‌نامه شخص ثالث از بیمه مرکزی (موضوع ماده ۵ قانون بیمه شخص ثالث) بیمه‌نامه صادر نماید، با توجه به بطلان قرارداد، زیان دیده می‌تواند به موجب ماده ۲۱ آن قانون، به صندوق مراجعه کند یا حسب مستنبط از ماده ۶۰، با بهره‌مندی از استنادناپذیری ایراد مربوط به بطلان قرارداد بیمه، به بیمه‌گر متقلب مراجعه نماید.

چنانچه نماینده بیمه‌گر خارج از حدود صلاحیت خود، اقدام به صدور بیمه‌نامه نموده باشد، برخی (Katouzian and Iznlou, 2019) معتقدند چون بیمه‌گذار با تکیه بر نمایندگی ظاهری بیمه‌گر قرارداد بیمه منعقد نموده، قرارداد صحیح بوده و بیمه‌گر در مقابل بیمه‌گذار با حسن‌نیت مسئول عمل نماینده خویش است. بر اساس این نظر می‌توان گفت که محدود بون اختیارات نماینده در برابر ثالث غیرقابل استناد است. علاوه بر نظر یادشده می‌توان مبادرت نماینده به انعقاد قرارداد بیمه خارج از حدود اختیارات خود یا خلاف مصلحت بیمه‌گر را فضولی و غیرنافذ دانست که با رد بیمه‌گر باطل می‌گردد ولی این بطلان در مقابل زیان دیده قابل استناد نیست.

نماینده بیمه‌گر ممکن است با سوءاستفاده از اختیارات اعطائی و برگه‌های خام بیمه‌نامه، بیمه‌نامه جعلی برای دارندگان وسایل نقلیه صادر نموده و بدون این‌که بیمه‌نامه جعلی را طبق ضوابط موجود، به ثبت یا اطلاع بیمه‌گر برساند، وجوه حاصل از صدور آن را برای خود برداشت نماید. همچنین ممکن است نماینده بیمه‌گر در زمان صدور بیمه‌نامه تقلبی کند که صحت بیمه‌نامه را متأثر نماید، به طور مثال جهت جذب مشتریان بیشتر، اقدام به اعمال تخفیفات مغایر مقررات و ضوابط شرکت بیمه نماید یا ضمن تبانی با بیمه‌گذار، حق بیمه ناچیزی دریافت دارد. یا به‌رغم دریافت حق بیمه از بیمه‌گذار، آن را به حساب بیمه‌گر واریز نکند. جعل و تقلب نماینده بیمه‌گر، از حدود اختیارات وی خارج و خلاف مصلحت بیمه‌گر است و طبقاً طبق قواعد عمومی نمایندگی، قرارداد بیمه‌ای که بدین نحو منعقد می‌گردد، فضولی بوده، با رد بیمه‌گر باطل می‌گردد، با این حال طبق ماده ۱۹ قانون بیمه شخص ثالث «هرگونه قصور یا تقصیر بیمه‌گر یا نماینده وی در صدور بیمه‌نامه موضوع این قانون رافع مسؤلیت بیمه‌گر نیست». بنابراین ایراد بطلان بیمه‌نامه در چنین فرضی، قابل استناد علیه بیمه‌گذار با حسن‌نیت و زیان دیده نیست و بیمه‌گر نمی‌تواند با استناد به آن از خود رفع مسؤلیت نماید. البته استنادناپذیری یادشده نافی حق رجوع بیمه‌گر به نماینده متخلف خود برای بازافت خسارت پرداختی نیست.

البته چنانچه پس از وقوع حادثه، نماینده بیمه‌گر با تبانی بیمه‌گذار، برای آن‌که حادثه تحت پوشش بیمه قرار گیرد، اقدام به صدور بیمه‌نامه با تاریخ مقدم نماید، اصلاً در زمان وقوع حادثه، قرارداد بیمه‌ای وجود نداشته و وسیله نقلیه فاقد بیمه‌نامه محسوب می‌گردد. بنابراین ایراد جعل تاریخ از سوی بیمه‌گر در برابر بیمه‌گذار

درخصوص خسارات تحت حمایت، فقط ایراد فقدان حسن‌نیت زیان دیده قابل استناد است؛ زیرا حمایت از زیان دیده فاقد حسن‌نیت شایسته نیست و در این مورد، قاعده استنادناپذیری ایرادات مبنای خود را از دست می‌دهد. از این رو قانون‌گذار در فرض خدعه و تبانی یا احراز قصد زیان دیده در ایراد صدمه به خود مانند خودکشی، سقط جنین و نظایر آن نزد مرجع قضایی (ماده ۱۷)، خسارات واردشده را به‌طور کلی از شمول بیمه شخص ثالث و حتی حمایت صندوق خارج کرده است. البته مفهوم فقدان حسن‌نیت در بیمه شخص ثالث به معنای صرف اطلاع زیان دیده نیست مانند آن‌که وی با علم به این‌که راننده مسبب حادثه فاقد گواهینامه رانندگی است، در خودروی وی سوار شود. درواقع قصد زیان دیده در ایراد خسارت به خود است که حسن‌نیت وی را زایل می‌کند.

این پژوهش درصدد است با بررسی مصادیق «استنادناپذیری ایرادات در برابر اشخاص ثالث» در قانون بیمه شخص ثالث، ضمن مطالعه تطبیقی با حقوق فرانسه، به واکاوی «اصل استنادناپذیری ایرادات در بیمه شخص ثالث» در حقوق ایران به روش استقرایی پرداخته و به قاعده‌ای اصطیادی دست یابد که با جمع شرایط، در موارد تردید به کار گرفته شود. در این راستا، مصادیق این قاعده بر اساس ایراد غیرقابل استناد، به چهار گروه دسته‌بندی گردیده است.

عدم قابلیت استناد به ایراد بی‌اعتباری قرارداد بیمه

مطابق قواعد عمومی قراردادها، بی‌اعتباری قرارداد، موجب بطلان تعهدات قراردادی بوده و در برابر همگان نیز قابل استناد است. در حقوق فرانسه، تا سال ۲۰۱۷، بطلان قرارداد بیمه در برابر همگان از جمله زیان‌دیدگان حوادث، قابل استناد بوده و پس از آن رویه قضایی همگام با دادگاه عدالت اتحادیه اروپا، صرفاً بطلان ناشی از اظهار کذب بیمه‌گذار را در برابر زیان دیده غیرقابل استناد دانسته است (Bigot, 2019; Bigot, 2020; Astrid, 2019). تا این‌که در سال ۲۰۱۹ قانون‌گذار فرانسه به‌طور کلی بطلان قرارداد بیمه را در برابر زیان دیده، غیرقابل استناد اعلام نمود؛ ماده ۲۰۹ قانون ۲۲ مه ۲۰۱۹ درخصوص رشد و تحول شرکت‌ها، قانون بیمه این کشور را با الحاق ماده L.211-7-1 به این شرح تکمیل نمود که بطلان قرارداد بیمه منعقد تحت ماده L.211-1 در برابر زیان‌دیدگان خسارات ناشی از حوادث رانندگی وسایل نقلیه موتوری زمینی قابل استناد نیست و بیمه‌گر وسیله نقلیه مکلف به جبران خسارت زیان‌دیدگان است. در حقوق ایران، قانون بیمه شخص ثالث اگرچه در ماده ۲۱، «بطلان قرارداد بیمه» را از مواردی دانسته که خسارت از سوی بیمه‌گر قابل پرداخت نیست، با این حال در برخی مصادیق، به‌رغم بطلان یا بی‌اعتباری قرارداد بیمه، بیمه‌گر را مکلف به پرداخت خسارت زیان دیده نموده و بدین ترتیب، بی‌اعتباری قرارداد بیمه را در برابر زیان دیده غیرقابل استناد دانسته است. در ادامه به بررسی مصادیق یادشده پرداخته می‌شود.

و حتی زیان دیده قابل استناد است، هر چند زیان دیده با استناد به ماده ۲۱ قانون بیمه اجباری، حق رجوع به صندوق را دارد.

ایراد بطلان قرارداد بیمه به علت تقلب بیمه‌گذار در روند صدور بیمه‌نامه

طبق ماده ۱۲ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶، اگر بیمه‌گذار عمداً مطالب کذبی را بیان کند یا مطالبی را بیان ننماید و از این طریق، موضوع خطر را تغییر داده یا از اهمیت آن بکاهد، قرارداد بیمه باطل است. برای مثال چنانچه برای فرار از پرداخت حق بیمه بیشتر، از بیان اینکه وسیله نقلیه، تاکسی است و در امر جابجایی مسافر فعالیت دارد، خودداری شود، تقلب بیمه‌گذار (کتمان ریسک بالاتر) موجب بطلان عقد بیمه می‌گردد.

در حقوق فرانسه، به موجب ماده 8-113L قانون بیمه، در صورتی که بیمه‌گذار عمداً با اظهار مطالب کذب موجب تغییر موضوع خطر یا کاستن از اهمیت خطر در نظر بیمه‌گر شود، قرارداد بیمه باطل است. ایراد بطلان قرارداد بیمه به دلیل یادشده تا سال ۲۰۱۷ در برابر زیان دیدگان قابل استناد بود تا این که دادگاه عدالت اتحادیه اروپا در رأی مورخ ۲۰ ژوئیه ۲۰۱۷، بطلان قرارداد بیمه ناشی از اعلام کذب بیمه‌گذار را در برابر زیان دیدگان حوادث رانندگی، غیرقابل استناد اعلام نمود. این رأی رویه قضایی فرانسه را تحت تأثیر قرار داد. بدین ترتیب رویه قضایی فرانسه پس از مقاومت طولانی در برابر پذیرش استنادناپذیری بطلان، نخستین بار با رأی شعبه دوم دیوان عالی فرانسه در رأی مورخ ۲۹ اوت ۲۰۱۹، با نظر دادگاه عدالت اتحادیه اروپا همراه شد و بطلان قرارداد بیمه ناشی از اعلام کذب بیمه‌گذار را در برابر زیان دیده، غیرقابل استناد اعلام نمود. سپس در ابتدای سال ۲۰۲۰، شعبه یادشده بطلان ناشی از عدم اعلام عنصر ماهوی که موجب تغییر اهمیت خطر در نظر بیمه‌گر می‌شود را نیز در برابر زیان دیده، استنادناپذیر دانست (Bigot, 2019; Bigot, 2020).

در حقوق ایران طبق تبصره ۲ ماده ۸ قانون بیمه اجباری، مقررات ماده ۱۲ قانون بیمه، در بیمه شخص ثالث اعمال نمی‌گردد. هدف قانون‌گذار از عدم اعمال مقرر قانون بیمه در خصوص بیمه شخص ثالث، اعتقاد به صحت قرارداد یادشده نبوده، بلکه برای حمایت از زیان دیده، درصدد نفی آثار بطلان در برابر شخص اخیر برآمده است. بدین ترتیب در حقوق ایران نیز بطلان قرارداد بیمه به علت تقلب بیمه‌گذار در روند صدور بیمه‌نامه، در برابر زیان دیده قابل استناد نیست و بیمه‌گر مکلف به جبران خسارت می‌باشد.

ایراد فسخ قرارداد بیمه

طبق ماده ۱۳ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶، اگر بیمه‌گذار سهواً مطالبی خلاف واقع بیان کند یا مطالبی را بیان ننماید و بالتبع موضوع خطر را تغییر داده یا از اهمیت آن بکاهد، عقد بیمه باطل نیست بلکه بیمه‌گر حق دارد با دریافت مابه‌التفاوت حق بیمه، قرارداد بیمه را حفظ نماید یا به‌طور کلی آن را فسخ کند. باین حال، طبق تبصره ۲ ماده ۸ قانون بیمه شخص ثالث، حکم یادشده در خصوص

بیمه شخص ثالث اعمال نمی‌گردد. عدم اعمال مقرر یادشده در بیمه شخص ثالث به دو نحو قابل تحلیل است؛ نخست این که شرکت بیمه از فسخ قرارداد بیمه شخص ثالث منع و این حق از وی سلب گردیده و تنها می‌تواند مابه‌التفاوت حق بیمه را اخذ نماید. به موجب این تفسیر، قرارداد بیمه صحیح بوده و بیمه‌گر موظف به پرداخت خسارت زیان دیده است.

تحلیل دیگر این است که شرکت بیمه همچنان حق فسخ قرارداد بیمه را دارد. در این صورت اگر فسخ بعد از وقوع حادثه اعمال گردد، چون در زمان وقوع حادثه قرارداد بیمه معتبر بوده، بیمه‌گر قطعاً مسئول است. اما اگر قرارداد بیمه قبل از وقوع حادثه فسخ شود، اعمال فسخ صحیح بوده اما مستفاد از تبصره ۲ ماده ۸ قانون بیمه شخص ثالث، علیه زیان دیده قابل استناد نیست و بیمه‌گر نمی‌تواند با استناد به این ایراد از پرداخت خسارت سرباز زند. این تفسیر هماهنگ با قواعد عمومی و البته منصفانه‌تر است؛ زیرا موجب جمع حقوق به‌ظاهر متعارض شده و ضمن حمایت از زیان دیده، با حفظ حق فسخ برای بیمه‌گر و حق مراجعه وی به بیمه‌گذار، حقوق وی نیز تأمین می‌گردد. در واقع به دلیل تقدم فسخ بر حادثه، در زمان وقوع حادثه بیمه‌نامه معتبری وجود نداشته است بنابراین بیمه‌گر می‌تواند پس از جبران خسارت، از باب تسبیب یا غرور به بیمه‌گذار مراجعه نماید.

استنادناپذیری ایراد محدود بودن سقف تعهدات بیمه‌نامه

در قراردادهای بیمه شخص ثالث، پرداخت خسارت توسط بیمه‌گر سقف مشخصی دارد و حق بیمه نیز بر مبنای سقف تعهدات تعیین می‌گردد. اگرچه براساس قواعد عمومی قراردادهای بیمه‌گر مسئولیتی بابت مازاد سقف تعیینی ندارد، ولی در مواردی قانون‌گذار تکلیف به پرداخت خسارت نموده و ایراد محدود بودن سقف تعهدات بیمه‌نامه را نمی‌پذیرد. در حقوق فرانسه از سویی به موجب ماده 13-211R قانون بیمه، فرانشیز قرارداد بیمه در برابر زیان دیدگان قابل استناد نیست و از سوی دیگر به موجب ماده 7-211R آن قانون، تعهد بیمه‌گر در مورد خسارت بدنی نامحدود است. در حقوق ایران ایراد کسری پوشش بیمه‌نامه را در دو فرض ذیل می‌توان استنادناپذیر دانست.

ایراد کسری پوشش بیمه‌نامه به علت افزایش نرخ ریالی دیه

مطابق قواعد عمومی قراردادهای بیمه، تعهدات متقابل قراردادی در حدود مورد توافق در قرارداد است، باین حال به موجب ماده ۱۳ قانون بیمه اجباری، بیمه‌گر مکلف به پرداخت دیه به زیان دیده به قیمت یوم‌الاداء است، هر چند مازاد بر سقف تعهدات وی در قرارداد بیمه باشد. بنابراین بیمه‌گر نمی‌تواند با ایراد به محدود بودن سقف تعهدات، از پرداخت مازاد خسارت سرباز زند. در واقع ایراد کسری پوشش بیمه‌نامه علیه زیان دیده قابل استناد نیست. البته به موجب ماده ۱۳ مذکور، بیمه‌گر می‌تواند با رعایت شرایطی، برای بازیافت خسارت پرداختی مازاد بر سقف تعهدات، به صندوق مراجعه کند. محدود بودن سقف تعهد، در مقابل بیمه‌گذار و راننده مسبب هم قابل استناد نبوده و بیمه‌گر حق رجوع به آنان را ندارد. این مورد یکی

از مصادیق حمایت حداکثری از زیان‌دیده بدون تحمیل خسارت بر مسبب حادثه است.

ایراد کسری پوشش بیمه‌نامه به علت تعدد دیات

بهموجب ماده ۸ قانون بیمه شخص ثالث، حداقل تعهد بیمه‌گر به پرداخت خسارت بدنی معادل حداقل ریالی دیه یک مرد مسلمان در ماه حرام است. معمولاً در قراردادهای بیمه، این حداقل تعهد به‌عنوان سقف تعهد تعیین می‌گردد و مطابق قواعد عمومی قراردادها، بیمه‌گر بیش از سقف تعیین‌شده مسئول نیست. در حالی که مطابق تبصره ماده ۹ قانون بیمه شخص ثالث، چنانچه خسارات هر یک از زیان‌دیدگان بیش از یک دیه کامل باشد، بیمه‌گر مکلف به پرداخت است و نمی‌تواند با استناد به سقف تعهدات بیمه‌نامه، از پرداخت خسارت مازاد معاف گردد. این ایراد علیه زیان‌دیده استنادناپذیر است. از آنجا که قانون‌گذار برای بیمه‌گر حق بازیافت خسارت مازاد از مسبب حادثه یا صندوق را نیز پیش‌بینی ننموده، برخی (Katouzian and IZanlou (2019) این حکم را مورد انتقاد قرار داده و در مقابل برخی (Khodabakhshi (2021) با توجه به نادر بودن وضعیت فوق، تحمیل این مقدار از ریسک بر بیمه‌گر را بر مبنای محاسبات بیمه‌ای قابل توجیه دانسته‌اند.

استنادناپذیری ایراد فعل یا ترک فعل یا وضعیت مسبب حادثه

قانون بیمه شخص ثالث در موارد متعدد اعم از فعل (مانند صدمه عمدی) یا ترک فعل (مانند عدم اطلاع‌رسانی و نیز عدم جلوگیری از تشدید خسارت) و یا وضعیت مسبب حادثه (مانند مستی یا وضعیت ناشی از مصرف مواد مخدر و روان‌گردان) که نشان از تقصیر وی و انتساب خسارت به او دارد و شبهه رفع مسئولیت بیمه‌گر را ایجاد می‌کند، همچنان بیمه‌گر را مکلف به پرداخت خسارت زیان‌دیده دانسته است. یعنی ایراد بیمه‌گر به تقصیر مسبب حادثه قابل استناد علیه زیان‌دیده نیست. در حقوق فرانسه به‌موجب ماده R124-1 قانون بیمه درخصوص بیمه مسئولیت به‌طورکلی و ماده R211-13 آن قانون درخصوص بیمه وسایل نقلیه موتوری زمینی، هیچ‌گونه اسقاط حقی ناشی از عدم انجام تعهدات از سوی بیمه‌گذار پس از وقوع حادثه، علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست. این مقرر موجب طرح نظریه کریستالیزه شدن حقوق زیان‌دیده در زمان حادثه گردیده (Guerard Kerhulu, 1997) یعنی طلب زیان‌دیده ناشی از وقوع حادثه است و دارای همان اوصافی است که در زمان حادثه داشته، از این رو تحت تأثیر سقوط حق بیمه‌گذار پس از وقوع حادثه قرار نمی‌گیرد (Guerard Kerhulu, 1997). رویه قضایی فرانسه عدم اعلام حادثه در مهلت مقرر، فرار از صحنه تصادف، اعلام نادرست شرایط حادثه را از مصادیق این مقررات دانسته است (Guerard Kerhulu, 1997; Schulz, 2009) بدین ترتیب در قانون بیمه شخص ثالث، همسو با حقوق فرانسه، ایرادات ناشی از فعل، ترک فعل و یا وضعیت مسبب حادثه در برابر زیان‌دیده غیرقابل استناد تلقی می‌گردد. در این راستا هریک از مصادیق ایرادات یادشده به طور مستقل بررسی می‌گردد.

ایراد عمدی بودن حادثه

ریسک به‌عنوان موضوع بیمه عبارت است از احتمال وقوع اتفاق، بنابراین منطق بیمه خسارات ناشی از عمد را برنمی‌تابد و آن را پوشش نمی‌دهد. در این راستا ماده 1-113 قانون بیمه فرانسه به‌رغم این که خسارات ناشی از امور اتفاقی یا تقصیر بیمه‌گذار را بر عهده بیمه‌گر قرار داده، بیمه‌گر را مسئول خسارات ناشی از خطای عمدی یا متقلبانه بیمه‌گذار ندانسته است. در نتیجه ایراد عمد بیمه‌گذار در قانون فرانسه، در برابر همگان به‌ویژه زیان‌دیده قابل استناد است^۲ (Balde, 2014). با این همه، ماده ۱۵ قانون بیمه شخص ثالث، «عمدی بودن حادثه» را مانع از پرداخت خسارت جانی و مالی توسط بیمه‌گر ندانسته است. یعنی ایراد بیمه‌گر به عمدی بودن حادثه علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست.

مسئله دیگر درخصوص ماده ۱۵ این است که آیا اطلاق آن، عمدی بودن حادثه موجب قصاص را نیز دربرمی‌گیرد و بیمه‌گر مکلف به پرداخت است یا این که این فرض از شمول اطلاق ماده ۱۵ خارج است؟ چنانچه اجرای قصاص عضو یا نفس، به دلایل شرعی و قانونی منتفی باشد، تردیدی در لزوم پرداخت دیه توسط بیمه‌گر و استنادناپذیری ایراد عمدی بودن حادثه وجود ندارد. همچنین اگر به دلایلی چون رابطه پدر و فرزندی، جنون یا عدم امکان مماثلت در اجرای قصاص، امکان اجرای آن نباشد و قصاص قانوناً به دیه تبدیل گردد، حقوقدانان (Katouzian and IZanlou (2019) و (Khodabakhshi (2021) معتقدند بیمه‌گر مسئول پرداخت دیه است ولی برای بازیافت آن می‌تواند به مسبب حادثه رجوع نماید. اما در فرض مطالبه قصاص و امکان اجرای آن، برخی (Katouzian and IZanlou (2019) دو احتمال را مطرح می‌کنند؛ ۱) به‌دلیل قابل جمع نبودن اخذ دیه با قصاص، بیمه‌گر مسئولیتی ندارد. ۲) مطابق قواعد عام مسئولیت مدنی که امکان دریافت خسارت از مسئول حادثه را مقرر می‌دارد یا با تفسیر بیمه شخص ثالث به بیمه حوادث (نه بیمه مسئولیت) امکان مراجعه به بیمه‌گر و اخذ خسارت از وی وجود دارد، بدون اینکه بیمه‌گر حق رجوع به مسبب حادثه را داشته باشد زیرا در فرض قصاص، دیگر زیان‌دیده طلبی از راننده عماد ندارد تا بیمه‌گر قائم‌مقام او شود. برخی (Khodabakhshi (2021) نیز به‌دلیل فقدان حق مطالبه دیه توسط زیان‌دیده، بیمه‌گر را مسئول ندانسته جز در مورد خسارات غیر دیه مانند هزینه‌های پزشکی که حتی بر فرض قصاص، بر عهده مرتکب بوده و در نتیجه شرکت بیمه مکلف به پرداخت آن است.

به‌نظر می‌رسد در فرض امکان اجرای قصاص و مطالبه آن، باید از اطلاق ظاهری ماده ۱۵ دست کشید. زیرا طبق نظر مشهور فقیهان امامی (Askafi and Katab Baghdadi (1995) و مطابق مواد ۳۸۱ و ۳۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، مجازات قتل و جراحات عمدی که شرایط قصاص فراهم باشد، قصاص است. مجنی‌علیه یا اولیای دم یک حق بیشتر ندارند یا می‌توانند تقاضای قصاص نمایند یا از تقاضای قصاص صرف‌نظر نموده، مصالحه بر دریافت دیه نمایند

وضعیت مذکور علیه زیان دیده، از پرداخت خسارت معاف گردد. البته این ایراد علیه راننده متخلف قابل استناد بوده، بیمه‌گر به قائم‌مقامی زیان دیده حق رجوع به راننده متخلف برای باز یافت خسارت پرداختی را دارد. در حقوق فرانسه نیز ایراد به رانندگی در حال مستی و مصرف مواد مخدر و روان گردان قابل استناد نبوده، بیمه‌گر مکلف به جبران خسارت زیان دیده است. به موجب ماده 6-211 L قانون بیمه، هر شرطی مبنی بر سلب مسئولیت بیمه‌گر در فرض رانندگی در حال مستی یا تحت تأثیر مشروبات الکلی یا استفاده از مواد و گیاهانی که به عنوان مواد مخدر طبقه‌بندی شده‌اند، کأن لم یکن تلقی می‌گردد.

ایراد رانندگی بدون گواهینامه یا گواهینامه متناسب

چنانچه راننده مسبب حادثه فاقد گواهینامه بوده یا گواهینامه وی متناسب با وسیله نقلیه نباشد، به موجب بند پ ماده ۱۵ قانون بیمه شخص ثالث، بیمه‌گر مکلف به پرداخت خسارت زیان دیده است و نمی‌تواند با توسل به ایراد یادشده از مسئولیت پرداخت خسارت مبرا گردد. در نتیجه وضعیت فقدان گواهینامه یا گواهینامه متناسب را باید علیه زیان دیده غیرقابل استناد تحلیل نمود، اگرچه علیه راننده مسبب حادثه، قابل استناد بوده و بیمه‌گر حق باز یافت وجوه پرداختی از وی را دارد.

در حقوق فرانسه، اگرچه ماده 10-211 R قانون بیمه فرانسه، به بیمه‌گر اجازه داده که در قرارداد بیمه، در خصوص حوادثی که راننده فاقد سن قانونی یا گواهینامه معتبر باشد، شرط عدم مسئولیت پیش‌بینی نماید، باین‌همه این شرط به استناد ماده 13-211 R در برابر اشخاص ثالث قابل استناد نیست (Schulz, 2009). بدین ترتیب در حقوق فرانسه نیز مانند حقوق ایران، ایراد رانندگی بدون گواهینامه یا گواهینامه معتبر در برابر زیان دیده قابل استناد نیست.

ایراد تصرف غیرقانونی مسبب حادثه

پاراگراف دوم ماده 1-211 L قانون بیمه فرانسه، در فرض سرقت وسیله نقلیه، تنها جبران خسارت وارده به سارق، شرکا و معاونین وی را از قلمرو قرارداد بیمه خارج نموده است، از این‌رو جبران خسارت زیان دیدگان وسیله نقلیه مسروقه، همچنان در قلمرو مسئولیت بیمه‌گر قرار دارد.

در حقوق ایران به موجب بند «ت» ماده ۱۵ قانون بیمه شخص ثالث، اگر مسبب حادثه وسیله نقلیه را سرقت کرده یا با علم به مسروقه بودن، اقدام به رانندگی نموده و مسبب حادثه گردد، بیمه‌گر مکلف به پرداخت خسارت زیان دیده است و نمی‌تواند با استناد به سارق بودن مسبب حادثه یا علم وی به مسروقه بودن وسیله نقلیه، از پرداخت خسارت سرباز زند؛ در نتیجه در تحلیل وضعیت این ایراد، باید از عدم قابلیت استناد ایراد یادشده علیه زیان دیده سخن گفت. در مورد سایر تصرفات غیرقانونی از جمله تصرف ناشی از بیع فاسد، کلاهبرداری و خیانت در امانت نیز باید گفت، در قرارداد بیمه، مسئولیت خسارت ناشی از وسیله نقلیه، صرف‌نظر از متصرف آن، بیمه‌شده و به تعبیری (Abedi and Nadi, 2019) پوشش و امتیاز

و نمی‌توان علاوه بر قصاص، نسبت به همان جنایت، مطالبه دیه نمود. در مسئله قتل و جرح ناشی از تصادف عمدی نیز این قاعده جاری است و نمی‌توان علاوه بر قصاص، از بیمه‌گر مطالبه دیه کرد. به علاوه چنانچه علاوه بر قصاص، بیمه‌گر مکلف به پرداخت دیه باشد و ایراد عمدی بودن حادثه در برابر زیان دیده استنادناپذیر تلقی شود، بیمه‌گر پس از پرداخت خسارت، برای باز یافت خسارت به راننده عاقد مراجعه خواهد نمود و عملاً راننده عاقد، هم قصاص شده و هم باید دیه پرداخت کند و متقابلاً اولیاء دم یا مجنی‌علیه نیز هم قصاص کرده و هم دیه دریافت نمایند. این نتیجه خلاف موازین شرعی، قانونی و انصاف است. بنابراین در فرض امکان اجرای قصاص و مطالبه آن، ایراد عمدی بودن حادثه در برابر زیان دیده یا قائم‌مقام وی قابل استناد و بیمه‌گر معاف از پرداخت خسارت است.

در فرض مصالحه مسبب حادثه با زیان دیده و تبدیل قصاص به دیه، برخی (Katouzian and Izanlou, 2019) بیمه‌گر را مسئول پرداخت دیه می‌دانند اما (Khodabakhshi, 2021) معتقد است که این توافق مانند هر قرارداد دیگری به زیان بیمه‌گر قابل استناد نیست و به موجب اصل نسبیت در قراردادها، مصالحه طرفین صرفاً بین آنان مؤثر است و مسئولیتی برای بیمه‌گر ایجاد نمی‌کند. نظر اخیر با توجه به اطلاق بند «الف» ماده ۱۵ قانون بیمه اجباری، قابل پذیرش نیست زیرا با توجه به مبنای حمایت از زیان دیده و تضمین حق وی، هدف آن است که زیان دیده حادثه عمدی نیز تحت پوشش بیمه باقی بماند. به ویژه این که این مصالحه، توافقی قانونی و شرعی است. به علاوه با عدم پذیرش این نظر، ممکن است به علت عدم تمکن مالی راننده عاقد، زمینه مصالحه طرفین بر دیه منتفی و نامبرده قصاص گردد. بنابراین باید با توجه به اطلاق مقرر یادشده که شامل تمام فروع قتل و جرح عمدی می‌گردد، بیمه‌گر را مسئول پرداخت دیه دانست و ایراد عمدی بودن حادثه را علیه زیان دیده، غیرقابل استناد دانست. به علاوه قانون‌گذار برای مجنی‌علیه یا اولیای دم دو حق (قصاص یا توافق بر دیه) را پیش‌بینی نموده است. در صورت توافق بر دیه، قطعاً دیه، مجازات مسبب عاقد خواهد بود و پرداخت دیه یادشده موضوع بیمه قرار دارد. البته گفتنی است از سویی توافق بر رقمی بیش از میزان دیه غیرقابل استناد علیه شرکت بیمه است زیرا مازاد بر دیه مورد نظر قانون نبوده و صرفاً مبتنی بر تراضی طرفین است. در مقابل توافق به کمتر از میزان دیه، به نفع بیمه‌گر قابل استناد است. زیرا این توافق متضمن انصراف ذینفع (مجنی‌علیه یا اولیای دم) از قسمتی از حق خویش است. بدیهی است در این صورت حق مطالبه آن از بیمه‌گر را هم نخواهد داشت. در هر حال، بیمه‌گر حق باز یافت وجوه پراختی از مسبب عمدی حادثه را دارد.

ایراد رانندگی در حال مستی و مصرف مواد مخدر و روان گردان

اگر راننده به علت مصرف مشروبات الکلی، مواد مخدر یا روان گردان توان کنترل وسیله نقلیه را نداشته و این امر مؤثر در وقوع حادثه باشد، طبق بند ب ماده ۱۵ قانون بیمه شخص ثالث، بیمه‌گر مکلف به پرداخت خسارت زیان دیده است و نمی‌تواند با استناد به

بهرغم توانایی جلوگیری از آن یا امکان اطفاء حریق، اقدامی نمی‌کند، دفاع قابل استنادی برای بیمه‌گر نیست. البته بیمه‌گر پس از پرداخت خسارت به زیان‌دیده، حق رجوع به مسبب حادثه برای خسارتی که صرفاً به علت اهمال وی در جلوگیری از تشدید خسارت به وجود آمده را دارد.

ایراد عدم اعلام تشدید خطر توسط مسبب حادثه

وفق ماده ۱۶ قانون بیمه، اگر بیمه‌گذار خطری که موضوع بیمه است را تشدید کند یا کیفیت یا وضعیت موضوع بیمه را طوری تغییر دهد که اگر این وضعیت قبل از قرارداد موجود بود، بیمه‌گر راضی به قرارداد با شرایط مذکور در قرارداد نمی‌شد، باید بلافاصله بیمه‌گر را مستحضر کند و الا بیمه‌گر با شرایطی می‌تواند قرارداد را فسخ نماید. باین‌همه، همچنان که پیشتر بیان شد، به موجب تبصره ۲ ماده ۸ قانون بیمه شخص ثالث، تقلب بیمه‌گذار به هنگام انعقاد عقد بیمه علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست. حسب ملاک مقرره اخیر، عدم اعلام تشدید خطر در طول بیمه نیز در مقابل زیان‌دیده «غیرقابل استناد» است (Katouzian and Izanlou, 2019). بنابراین چنانچه بیمه‌گذار، کامیونی را جهت حمل مصالح (مواد غیرخطرناک) بیمه کند ولی بعد از قرارداد بیمه، اقدام به حمل کالای خطرناک نماید به نحوی که شرایط بیمه‌گر برای بیمه، مسئولیت آن و نیز میزان حق بیمه آن متفاوت باشد، در فرض بروز حادثه، قصور بیمه‌گذار در اعلام تشدید خطر، در هیچ حالتی قابل استناد علیه زیان‌دیده نبوده و بیمه‌گر مکلف به پرداخت خسارت اوست. البته پس از جبران خسارت، به میزانی که بیمه‌گذار در تشدید خطر دخیل بوده، حق مراجعه به وی را دارد.

ایراد عدم اطلاع‌رسانی از وقوع حادثه

طبق ماده ۱۵ قانون بیمه، بیمه‌گذار مکلف است وقوع حادثه را ظرف مدت ۵ روز از تاریخ اطلاع خود به بیمه‌گر اطلاع دهد، والا بیمه‌گر مکلف به جبران خسارت نخواهد بود. برخی (Babaie 2011) و (Khodabakhshi 2021) معتقدند تخلف بیمه‌گذار نمی‌تواند به حقوق شخص ثالث در مراجعه به بیمه‌گر خللی وارد آورد و این تخلف علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست. البته بیمه‌گر می‌تواند بعد جبران خسارت زیان‌دیده، به میزانی که تخلف بیمه‌گذار موجب ورود خسارت شده، به وی مراجعه نماید (Babaie, 2011). خسارت ناشی از عدم اطلاع‌رسانی مانند اینکه به‌رغم توانایی و آمادگی بیمه‌گر در پرداخت دیه، به علت عدم اطلاع‌رسانی بیمه‌گذار، پرداخت دیه به سال بعد که نرخ دیه افزایش یافته محول گردد و در نتیجه بیمه‌گر ناچار از پرداخت خسارت بیشتر شود. از این رو بیمه‌گر برای باز یافت خسارت مازاد می‌تواند از باب تسبیب به بیمه‌گذار مراجعه نماید مگر بیمه‌گذار عذر موجهی مانند مصدومیت و بستری شدن داشته باشد.

ایراد قصد احسان مستبب حادثه

در فقه و حقوق ایران احسان از موارد رافع مسئولیت است. با

بیمه وابسته به عین است و نه متصرف آن. بنابراین بیمه‌گر به صرف غیرقانونی بودن تصرف مسبب حادثه، نمی‌تواند از پرداخت امتناع نموده و به عبارت دیگر ایراد غیرقانونی بودن تصرف مسبب حادثه علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست، هر چند علیه مسبب حادثه قابل استناد بوده، امکان باز یافت خسارت پرداختی و نیز جبران خسارت وارده به مالک به علت استفاده از بیمه‌نامه از باب قاعده تسبیب وجود دارد.

ایراد عدم شناسایی و فرار راننده مسبب حادثه

اگر مسبب حادثه پس از وقوع آن، از محل فرار نموده و شناسایی نگردد، به دلیل عدم شناسایی وسیله نقلیه و بیمه‌نامه، خسارت زیان‌دیده به موجب ماده ۲۱ قانون بیمه شخص ثالث از محل صندوق پرداخت می‌گردد. اما در فرضی که به‌رغم فرار و عدم شناسایی راننده مسبب حادثه، وسیله نقلیه مسبب حادثه که دارای بیمه‌نامه معتبر است، شناسایی گردد، بیمه‌گر مسئول پرداخت خسارت زیان‌دیده بوده و نمی‌تواند با استناد به عدم شناسایی مسبب حادثه از پرداخت خسارت امتناع نماید. در واقع ایراد عدم شناسایی راننده مسبب حادثه علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست.

ایراد جابجایی راننده

گاه به‌رغم وجود بیمه‌نامه معتبر، مسبب حادثه به دلایلی شخص دیگری را به جای خود به عنوان راننده معرفی می‌کند. اگرچه این امر به موجب ماده ۶۲ قانون بیمه شخص ثالث مجازات دارد، اما رافع مسئولیت بیمه‌گر نبوده و وی نمی‌تواند با استناد به آن از پرداخت خسارت زیان‌دیده امتناع نماید. در واقع ایراد تقلب مسبب حادثه در مقابل زیان‌دیده «غیرقابل استناد» بوده و بیمه‌گر ملزم به پرداخت خسارت اوست. علت این حکم این است که این تقلب ضرری برای بیمه‌گر ندارد. البته در صورتی که مسبب حادثه، مشمول یکی از عناوین ماده ۱۵ قانون بیمه شخص ثالث مانند فقدان گواهینامه، مستی و... باشد، امکان رجوع بیمه‌گر به وی برای باز یافت خسارت پرداختی وجود دارد.

رضایت زیان‌دیده به جابجایی مسبب حادثه با دیگری، به‌رغم نامشروع بودن، تقلبی نیست که او را از جبران خسارت محروم کند (Katouzian and Izanlou, 2019). در واقع که با وقوع حادثه، زیان‌دیده مستحق دریافت خسارت می‌گردد و تقلب بعدی این حق مکتسب را از بین نمی‌برد.

ایراد عدم جلوگیری از ورود یا تشدید خسارت توسط مسبب حادثه

به موجب ماده ۱۵ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶، بیمه‌گذار مکلف به جلوگیری از ورود یا تشدید خطر است ولی با توجه به مفهوم مخالف ماده ۱۷ قانون بیمه شخص ثالث که موارد عدم شمول قرارداد بیمه را احصاء نموده است، بیمه‌گر نمی‌تواند با استناد به ایراد یاد شده از پرداخت خسارت زیان‌دیده امتناع نماید. بنابراین اینکه وسیله نقلیه طرف مقابل در معرض آتش گرفتن است و راننده مسبب حادثه

در حقوق فرانسه به موجب ماده ۲ قانون ۵ ژوئیه ۱۹۸۵ که با هدف بهبود وضعیت قربانیان حوادث رانندگی و تسریع در روند جبران خسارت وضع گردیده، فعل شخص ثالث، نمی‌تواند توسط راننده یا در اختیاردارنده وسیله نقلیه (موتوری زمینی) علیه زیان‌دیدگان (که شامل رانندگان نیز می‌شود)، مورد استناد قرار گیرد. بنابر این ماده، فعل ثالث حتی در صورت غیرقابل پیش‌بینی، غیرقابل اجتناب و خارجی بودن علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست. لذا چنانچه مسافر وسیله نقلیه در اثر ورود ناگهانی حیوان به جاده آسیب ببیند، بیمه‌گر نمی‌تواند علیه مسافر به فعل شخص ثالث (مسئول محافظت از حیوان) استناد کند بلکه می‌بایست از زیان‌دیده جبران خسارت نموده و سپس آن را از محافظ حیوان بازیافت کند.

شایسته است اشاره گردد که اگرچه در ماده ۱۶ قانون بیمه شخص ثالث ایران، به نقص راه، نقص یا فقدان علائم رانندگی یا تجهیزات مربوط به راه، عیب ذاتی وسیله نقلیه و ایجاد مانع توسط دستگاه‌های اجرایی یا هر شخص حقیقی یا حقوقی اشاره شده، لیکن این مصادیق تمثیلی بوده و هر اقدامی که منتسب به اشخاص ثالث بوده و در وقوع حادثه مؤثر باشد را در برمی‌گیرد. بنابراین اگر دست‌فروشی در کنار خیابان، چرخ‌دستی خود را نادرست پارک نموده و مؤثر در وقوع تصادف باشد، بیمه‌گر مکلف به پرداخت تمام خسارت زیان‌دیده است و این بیمه‌گر است که به میزان نقش دست‌فروش، به قائم‌مقامی زیان‌دیده حق رجوع به وی را دارد.

ایراد تقصیر خود زیان‌دیده

اگرچه به نظر می‌رسد که صرفاً ایرادات مربوط به رابطه بیمه‌گر و بیمه‌گذار، قابل استناد علیه زیان‌دیده نیست و ایرادات مربوط به رابطه مسبب حادثه و زیان‌دیده (مانند تقصیر زیان‌دیده) قابل استناد است؛ چه در غیر این صورت بیمه‌گر بیش از آنچه که مسبب حادثه مسئولیت دارد، از زیان‌دیده جبران خسارت می‌کند در حالی که تعهد وی گسترده‌تر از تعهد مسبب حادثه نیست (Benhamza, 2017). با این حال، در قانون بیمه شخص ثالث، مسئولیت بیمه‌گر تابعی از مسئولیت دارنده وسیله نقلیه نیست و حتی در فرضی که تقصیر خود زیان‌دیده سبب تام یا یکی از اسباب دخیل در وقوع حادثه منتهی به خسارت جانی یا مالی باشد، اگرچه بر اساس «قاعدۀ اقدام»، زیان‌دیده علیه خود اقدام نموده و دیگران را نباید مسئول جبران خسارت دانست ولی در حقوق فرانسه به موجب ماده ۳ قانون ۵ ژوئیه ۱۹۸۵، خسارت وارده به زیان‌دیدگان وسایل نقلیه موتوری زمینی، به استثنای رانندگان وسایل مزبور، بدون آن که تقصیر زیان‌دیدگان در برابر آنان قابل استناد باشد، جبران می‌گردد مگر آن که تقصیر زیان‌دیده، تقصیر نابخشودنی (Faute inexcusable) و علت انحصاری حادثه باشد. البته تقصیر اخیر در صورتی که سن زیان‌دیده کمتر از ۱۶ سال یا بیشتر از ۷۰ سال باشد یا صرف‌نظر از سن، در زمان حادثه دچار ناتوانی دائمی یا معلولیت حداقل ۸۰ درصد باشد، قابل استناد نیست. باین‌همه عمد زیان‌دیده در ورود زیان به خود در حال قابل استناد است. با توجه به موارد ذیل، در حقوق ایران نیز تقصیر زیان‌دیده

این حال قانون بیمه شخص ثالث با تحت پوشش قرار دادن تمامی اشخاص ثالث از جمله سرنشینان وسیله نقلیه و عدم تفکیک میان سرنشینانی که با قصد احسان راننده سوار خودرو گردیده‌اند و سایر سرنشینان، احسان را رافع مسئولیت مسبب حادثه و بیمه‌گر ندانسته است (Abedi and Nadi, 2019). از این رو ایراد قصد احسان مسبب حادثه، علیه زیان‌دیده قابل استناد نبوده و از بیمه‌گر رفع مسئولیت نمی‌نماید.

در حقوق فرانسه نیز از سال ۱۹۶۸ به دنبال آرای دیوان تمیز، به‌رغم اختلاف‌نظرهای پیش از آن، بند ۱ ماده ۱۳۸۴ قانون مدنی در خصوص مسئولیت بدون تقصیر، در خصوص حمل و نقل رایگان نیز قابل اعمال شناخته شد (Safae and Rahimi, 2020) و بدین ترتیب، ایراد رایگان بودن یا قصد احسان دیگر قابل استناد نبود.

عدم قابلیت استناد به ایراد دخالت سبب خارجی

گاه علاوه بر وسیله نقلیه مسبب حادثه، سبب یا اسباب خارجی دیگری نیز در ورود خسارت به زیان‌دیده دخالت دارند یا حتی عامل منحصر حادثه هستند. از آنجاکه بیمه‌گر مسئولیت حادثه ناشی از وسیله نقلیه را بیمه نموده، اصولاً نباید مسئولیتی بابت نقش سبب خارجی داشته باشد. باین‌حال وی مکلف به جبران خسارت زیان‌دیده گردیده و ایراد دخالت سبب خارجی (اعم از نقص راه یا عیب ذاتی وسیله نقلیه، نقش زیان‌دیده، حوادث غیرمترقبه) علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست.

ایراد تقصیر شخص ثالث

با گسترش روزافزون استفاده از وسایل نقلیه، سلامت وسایل نقلیه و نیز ایمنی راه‌های به‌عنوان زیرساخت‌های اساسی هر کشوری اهمیت زیادی یافته‌اند. در این راستا ماده ۳ قانون حمایت از مصرف‌کنندگان خودرو مصوب ۱۳۸۶، عرضه‌کننده وسایل نقلیه را مکلف به جبران کلیه خسارات وارده به مصرف‌کننده و اشخاص ثالث ناشی از نقص وسیله نقلیه دانسته است. به موجب تبصره ۳ ماده ۱۴ قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب ۱۳۸۹ نیز چنانچه مطابق نظر کارشناس تصادفات، نقص راه و نقص وسیله نقلیه، مؤثر در وقوع تصادف باشد، حسب مورد متصدیان ذی‌ربط مسئول جبران خسارت شناخته شده‌اند.

اگرچه طبق مواد فوق و نیز قواعد مسئولیت مدنی، اشخاصی که خسارت منتسب به آنان است، مکلف به جبران خسارت هستند، باین‌حال به موجب ماده ۱۶ قانون بیمه شخص ثالث، در فرضی که در وقوع حادثه، فعل یا ترک فعل اشخاص ثالث نیز علاوه بر نقش راننده مسبب حادثه، دخالت داشته یا به صورت انحصاری، مؤثر باشد، بیمه‌گر مکلف به جبران تمام خسارات وارده به زیان‌دیده است، هرچند پس از پرداخت خسارت حق بازیافت آن را به قائم‌مقامی، به نسبت درجه تقصیر شخص ثالث، از اشخاص اخیر دارد. به عبارت دیگر، ایراد بیمه‌گر به مسئولیت اشخاص ثالث در ورود خسارت، علیه زیان‌دیده قابل استناد نیست.

اصولاً در حوادث رانندگی قابلیت استناد ندارد.

ایرادات غیرمترقبه

در ماده ۱ قانون بیمه شخص ثالث، سانحه ناشی از وسایل نقلیه بر اثر حوادث غیرمترقبه نیز حادثه تلقی و تحت پوشش بیمه شخص ثالث قرار گرفته است. از این رو اگر در اثر حادثی مانند سیل، زلزله، طوفان از وسیله نقلیه دارای بیمه‌نامه خسارتی به دیگری وارد آید، به‌رغم فقدان تقصیر دارنده وسیله نقلیه، بیمه‌گر مکلف به جبران خسارت وارد شده است. به عبارت دیگر ایراد وقوع حادثه غیرمترقبه غیرقابل استناد بوده و بیمه‌گر را از مسئولیت مبرا نمی‌کند.

در حقوق فرانسه نیز به‌موجب ماده ۲ قانون ۵ ژوئیه ۱۹۸۵، فورس‌ماژور از سوی راننده یا نگه‌دارنده وسیله نقلیه (زمینی موتور) نمی‌تواند در برابر زیان‌دیدگان که شامل رانندگان نیز می‌گردد، مورد استناد قرار گیرد. این ماده فورس‌ماژور را حتی با وجود عناصر سه‌گانه سبب خارجی یعنی غیرقابل پیش‌بینی، غیرقابل اجتناب و خارجی بودن، در برابر تمامی زیان‌دیدگان بدون تمایز و نسبت به تمامی خسارت‌ها خواه جسمی خواه مادی، غیرقابل استناد اعلام می‌نماید (Association of the Paralyzed of France, 2007).

در توجیه مسئولیت بیمه‌گر در حوادث غیرمترقبه، برخی (Katouzian and Izanlou, 2019) با توجه به مسئولیت بیمه‌گر به‌رغم عدم مسئولیت دارنده وسیله نقلیه، ماهیت مسئولیت بیمه‌گر را بیمه حوادث می‌دانند. برخی (Babaie, 2011) نیز با استناد به مسئولیت بیمه‌گر به پرداخت خسارت زیان‌دیدگان وسیله نقلیه در اثر قوه قاهره، شرط اساسی تکلیف بیمه‌ای به جبران خسارت را نقش وسیله نقلیه در حادثه منجر به خسارت دانسته حتی اگر حادثه به وسیله نقلیه منتسب نباشد. بنابراین در حوادث غیرمترقبه، صرف دخالت وسیله نقلیه در ورود خسارت ولو به‌صورت شیئی بی‌حرکت، برای تحقق مسئولیت بیمه‌گر در برابر زیان‌دیده کافی است.

جمع بندی و پیشنهادها

در قانون بیمه شخص ثالث، ایرادات متعددی وارد است که استناد به آنها توسط بیمه‌گر علیه ثالث زیان‌دیده ممکن نیست. این ایرادات اعم است از ایرادات رابطه قراردادی بیمه‌گر و بیمه‌گذار یا ایرادات مسئولیت بیمه‌گذار در برابر زیان‌دیده و شامل مواردی همچون بطلان، عدم نفوذ یا فسخ قرارداد بیمه شخص ثالث، حدود و سقف تعهدات قرارداد یادشده، تخلف طرف مقابل، وجود قوه قاهره یا تقصیر زیان‌دیده یا شخص ثالث می‌شود. مصادیق متنوع یادشده، کاشف از قاعده‌ای است که به‌موجب آن در بیمه اجباری شخص ثالث باید اصل را بر استنادپذیری ایرادات علیه اشخاص ثالث دانست. استنادناپذیری وضعیتی است که لزوم شناسایی و احترام به عناصر حقوقی همچون قرارداد را از میان برداشته و به اشخاص ثالث حق انکار یا نادیده گرفتن آن‌ها را می‌دهد. به‌موجب اصل استنادناپذیری ایرادات در بیمه شخص ثالث، به‌رغم وجود ایرادات در رابطه قراردادی بیمه‌گر و بیمه‌گذار یا مسئولیت بیمه‌گذار، بیمه‌گر نمی‌تواند به

خسارت وارد به عابر پیاده

به‌موجب ماده ۲۶ قانون رسیدگی به تخلفات راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۹، اگر عابر پیاده از محل‌های مجاز برای عبور عابر پیاده استفاده ننموده و با وسیله نقلیه در حال حرکت که رعایت کلیه مقررات را ننموده، تصادف کند، به‌رغم عدم مسئولیت راننده و اقدام زیان‌دیده علیه خود، بازهم بیمه‌گر مسئول پرداخت خسارت زیان‌دیده است. بدین ترتیب عدم تقصیر و عدم مسئولیت راننده و حتی تقصیر انحصاری زیان‌دیده علیه شخص اخیر قابل استناد نبوده و بیمه‌گر مکلف به پرداخت خسارت اوست، بدون اینکه امکان بازیافت خسارت پرداختی را از شخصی داشته باشد. البته اقدام به خودکشی توسط زیان‌دیده طبق بند «ت» ماده ۱۷ قانون بیمه شخص ثالث از شمول تعهد بیمه‌گر خارج و قابل استناد است.

خسارت مالی صاحبان دام و توقف‌کنندگان در آزادراه‌ها و خطوط راه‌آهن

طبق ماده ۴ قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن مصوب ۱۳۴۹، «ورود و عبور عابران پیاده و انواع وسایل نقلیه و عبور دادن دام در شاهراه‌ها و نیز توقف وسایل نقلیه در خطوط عبور، ممنوع است». با وجود این وفق همان ماده، اگر حادثه‌ای به جهت مذکور اتفاق افتد، حتی اگر راننده مرتکب تقصیر نشده و مسئولیتی نداشته باشد، بیمه‌گر مکلف به پرداخت خسارت زیان‌دیده است. به‌نظر برخی (Katouzian and Izanlou, 2019) با توجه به عموم این ماده که شامل حوادث راه‌آهن و نیز خسارت وارد به دام یا وسیله نقلیه متوقف در خطوط راه‌آهن هم می‌شود، توسط ماده ۲۶ قانون رسیدگی به تخلفات راهنمایی و رانندگی نسخ نشده است. چنان‌که ملاحظه می‌گردد، طبق ماده مذکور، ایراد موارد یادشده قابل استناد علیه زیان‌دیده مقصر نبوده و رافع مسئولیت بیمه‌گر نیست.

البته گفتنی است مفهوم تقصیر نابخشودنی زیان‌دیده در خصوص حوادث رانندگی، در قانون و در رویه قضایی از اعتبار حقوقی لازم برخوردار نگردیده است. در واقع آنچه شایسته است، دستیابی به جبران کامل خسارت است نه اینکه با جبران خسارت به افزایش دارایی‌های زیان‌دیده‌ای کمک شود که عمل وی «عامل انحصاری وقوع حادثه» بوده و علیه خود اقدام کرده است (Badini and Forouzan Borojeni, 2019). به‌علاوه وقتی تعهدات بیمه‌گر افزایش می‌یابد، او بر اساس محاسبات بیمه‌ای خود، نرخ حق بیمه را بالا می‌برد و بدین وسیله، جبران خسارت ناشی از تقصیر خود زیان‌دیده، نهایتاً بر دارندگان وسایل نقلیه دیگر تحمیل می‌گردد. بنابراین منصفانه است که حداقل تقصیر نابخشودنی زیان‌دیده علیه وی قابل استناد باشد.

رضایت آگاهانه، سوءرفتار، جعل داده‌ها، انتشار و ارسال مجدد و مکرر توسط نویسندگان رعایت شده است.

دسترسی آزاد

کپی‌رایت نویسنده(ها) ©2021: این مقاله تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 اجازه استفاده، اشتراک‌گذاری، اقتباس، توزیع و تکثیر را در هر رسانه یا قالبی مشروط به درج نحوه دقیق دسترسی به مجوز CC منوط به ذکر تغییرات احتمالی بر روی مقاله می‌باشد. لذا به استناد مجوز مذکور، درج هرگونه تغییرات در تصاویر، منابع و ارجاعات یا سایر مطالب از اشخاص ثالث در این مقاله باید در این مجوز گنجانده شود، مگر اینکه در راستای اعتبار مقاله به اشکال دیگری مشخص شده باشد. در صورت عدم درج مطالب مذکور و یا استفاده فراتر از مجوز فوق، نویسنده ملزم به دریافت مجوز حق نسخه‌برداری از شخص ثالث می‌باشد.

به‌منظور مشاهده مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 به آدرس زیر مراجعه گردد:

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

یادداشت ناشر

ناشر نشریه پژوهشنامه بیمه با توجه به مرزهای حقوقی در نقشه‌های منتشرشده بی‌طرف باقی می‌ماند.

منابع

- Abedi, M.; Nadi, M.T., (2019). Civic liability and compensation system in traffic accidents. Tehran: Publishing Company, 1st edition. [In Persian]
- Askafi, I.J.: Katab Baghdadadi, M.I.A., (1995). Ibn Junaid's collection of fatwas. Qom: Islamic publications office affiliated with Qom seminary teachers society, 1st edition. [Arabic]
- Association of the Paralyzed of France. (2007). Traffic accidents. Astrid, J.J., (2019). Nullity of the automobile insurance contract and opposability to third-party victims. Law News. [In French]
- Babaie, I., (2011). Insurance rights. Tehran: Samt publications, 14th edition. [In Persian]
- Badini, H.; Forouzan Borojeni, F., (2019). Comparative examination of privileged victim's inexcusable fault in road and work accidents. Legal Res., 22(85): 35-60 (25 Pages). [In Persian]
- Bakas Tsimonaki, S., (1985). The general principles of Greek insurance law. Int. J. Comp. Law, 37(1): 69-106 (37 Pages). [In French]
- Balde, B., (2014). Intentional or fraudulent fault in the insurance contract (Master II dissertation), University of Toulouse. [In French]
- Bartfeld, I., (1936). Compulsory insurance in motor public transport for passengers and goods (Doctoral thesis), University of Paris. [In French]

ایرادات یادشده در برابر زیان‌دیده استناد نموده و از مسئولیت جبران خسارت در برابر زیان‌دیده مبرا گردد. بدین ترتیب جبران خسارت زیان‌دیده تضمین گردیده و حمایت حداکثری از وی به عمل می‌آید. استنادناپذیری ایرادات در حقوق بیمه و به ویژه بیمه اجباری که با الهام از حقوق فرانسه در دیگر کشورها نیز دیده می‌شود، با استقرا در قانون بیمه شخص ثالث مصوب ۱۳۹۵ در حقوق ایران به عنوان یک قاعده قابل اصطیاد است و در موارد تردید می‌تواند به کار گرفته شود. شایسته است قانون‌گذار این قاعده اصطیادی را به عنوان یک اصل در قانون تصریح نماید.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول براساس منابع و قوانین گردآوری شده توسط نویسندگان دوم و سوم مقاله را تدوین کرده است. نویسنده دوم منابع تالیفی و قوانین مرتبط در نظام حقوقی ایران و نویسنده سوم منابع موجود در نظام حقوقی فرانسه مرتبط با موضوع مقاله را گردآوری کرده اند.

تشکر و قدردانی

از کلیه افرادی که ما را در انجام یاری رساندند تشکر ویژه داریم.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در مورد انتشار این مقاله تضاد منافع وجود ندارد. علاوه بر این، موضوعات اخلاقی شامل سرقت ادبی،

- Benhamza, Y., (2017). The injured party's right of direct action against the liability insurer (Master's thesis), University of Lausanne. [In French]
- Bigot, R., (2019). Scope of the nullity enacted by article L. 113-8 of the insurance code: A reversal awaits. [In French]
- Bigot, R., (2020). The confirmed inopposability of the nullity to the victim: To a good insurer, hello ! [In French]
- Cros, R., (1938). The victim of damage in front of the liability insurer (Doctoral thesis), University of Montpellier. [In French]
- Delplanque, X.; Heligon, G., (2016). Direct action against P.I clubs. Delplanque (Lawyers at the Paris Bar). [In French]
- De Page, H., (1959). The abstract obligation in domestic law and comparative law. Brussels: Noisy. [In French]
- Farahani, A.; Esfandiarpour, M.H., (2017). Civil liability arising from vehicle accidents in the light of the new compulsory insurance act adopted in 2016. Legal Educ. Govah J., 3(1): 5-38 (35 Pages). [In Persian]
- Flour, J. Aubert, J.L., (1999). The obligations, T.3: The obligation report, Armand Colin. [In French]
- Guerard Kerhulu, A., (1997). Affirmation of direct action in liability insurance. Law Rev. Univ. Sherbrooke, 27(1-2): 171-306 (135 Pages). [In French]
- Hasanebne Yousof, A.H.; Hasanebne Ali, T.H.; Yousefi Gharavi, M.H.; Dargahi, H., (1990). Insight of the educated in the provisions of religion. Tehran: Publishing institute

affiliated to the ministry of culture and Islamic guidance, 1st edition. [In Arabic]
 Jafarebne Hassan, M.H., (1997). The useful summary of Imami jurisprudence. Vol (2). Qom: Religious publications Institute. 6th edition. [In Arabic]
 Katouzian, N.; Izanlou, M., (2019). Obligations outside the contract, Vol (3). Tehran: Ganj Danesh publications, 3rd edition.
 Khodabakhshi, A., (2021). Insurance rights and civic liability. Tehran: Publishing Company, 2nd edition. [In Persian]
 Malaekhpour Shoushtari, S.M., (2014). The nature and basis of compulsory liability insurance in law of Iran, Acad. J. Knowl. Res. Law, 3(1): 169-202 (33 Pages). [In Persian]

Najafi, M.H., (1983). Jewels of speech in explaining the laws of Islam. Vol (42). Beirut: Arab heritage revival house, 7th ed. [In Arabic]
 Robati, M.; Mohseni, S.; Ghaboli Dorafshan, M.M., (2018). Non-opposability of nullity in commercial companies. J. Legal Stud., 9(4): 117-140 (23 Pages). [In Persian]
 Safaie, S.; Rahimi, H., (2020). Comparative civic liability. Tehran: Shahr Danesh, 2nd edition. [In Persian]
 Schulz, R., (2009). The intervention of the insurer in criminal proceedings: Contribution to the study of civil action (Doctoral thesis). Nancy university. [In French]
 Terre, F.; Simler, P.; Lequette, Y.; Chénéde, F., (1996). Civil law: The obligations. 13th ed, Paris : Dalloz.

پیوست

(بند ۴ تبصره ۱ ماده ۲۵) و به‌طور کلی خسارت‌های بدنی خارج از تعهدات قانونی بیمه‌گر به موجب قانون بیمه شخص ثالث (ماده ۲۱) مانند فرضی که هزینه‌های معالجه مشمول قانون دیگری باشد (ماده ۳۵) و همچنین خسارت وارده به وسیله نقلیه مسبب حادثه و محمولات آن و خسارات مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از تشعشعات اتمی و رادیواکتیو (ماده ۱۷).
 ۲. البته در دکتترین حقوقی فرانسه نظریه عدم قابلیت استناد عمد بیمه‌گذار در برابر زیان‌دیده طرفدارانی دارد (Balde, 2014). در حقوق بلژیک نیز به استناد ماده ۱۶ قانون ۱۹۸۹ که هرگونه ایراد، سقوط حق ناشی از قرارداد یا قانون و نیز بطلان قرارداد بیمه را در برابر زیان‌دیده غیرقابل استناد دانسته است، می‌توان عمد بیمه‌گذار را نیز در برابر زیان‌دیده غیرقابل استناد دانست.

۱. مصادیقی که از قلمرو تعهدات بیمه‌گر خروج موضوعی دارد و قابلیت استناد بدان‌ها قدحی به قاعده اصطیادی وارد نخواهد کرد، عبارتند از فقدان بیمه‌نامه یا بیمه معتبر همچون انقضای بیمه‌نامه، بطلان قرارداد بیمه، عدم شناسایی وسیله نقلیه مسبب حادثه، تعلیق یا لغو پروانه شرکت بیمه و صدور حکم توقف یا ورشکستگی شرکت بیمه‌گر مذکور در ماده ۲۱ قانون بیمه شخص ثالث و نیز مصادیقی که خارج از تعهدات قانونی بیمه‌گر قرار می‌گیرند مانند کسری پوشش بیمه‌نامه ناشی از افزایش مبلغ ریالی دیه (ماده ۲۱)، خارج از ظرفیت بودن سرنشینان داخل وسیله نقلیه مسبب حادثه (بندت ماده ۲۵)، بیشتر بودن زیان‌دیدگان خارج از وسیله نقلیه از سقف تعهدات بیمه‌گر

معرفی نویسنده‌گان	AUTHOR(S) BIOSKETCHES
سعید محسنی، دانشیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران	▪ Email: s-mohseni@um.ac.ir ▪ ORCID: 0000-0002-8819-9901 ▪ Homepage: http://prof.um.ac.ir/s-mohseni/
سید حسین تهامی، دانشجوی دکتری گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران	▪ Email: tahami@mail.um.ac.ir ▪ ORCID: 0009-0002-5949-1118 ▪ Homepage: https://B2n.ir/f20589
مهسا رباطی، دانشجوی دکتری گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه تهران (پردیس فارابی)، قم، ایران	▪ Email: mahsa.robati@ut.ac.ir ▪ ORCID: 0000-0002-2575-9289 ▪ Homepage: https://flaw.ut.ac.ir/en/home

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Mohseni, S.; Tahami, S.H.; Robati, M., (2021). Analysis of the principle of "inopposability of exception against third parties" in the Law of compulsory insurance of the accidents caused by vehicles. Iran. J. Insur. Res., 10(2): 143-154.

DOI: 10.22056/ijir.2021.02.06

URL: https://ijir.irc.ac.ir/article_131746.html?lang=en

